

УДК 342.351.74(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-2-6>

Ковалів Мирослав Володимирович,

кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інституту права,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9730-840>

Сидор Маркіян Ярославович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інституту права,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5615-7766>

РЕАЛІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА НА ОСНОВІ ЦИФРОВОЇ ПЛАТФОРМИ

У статті із застосуванням комплексного системного аналізу правового регулювання використання інформаційних технологій розглянуто реалізацію адміністративного судочинства на основі цифрової платформи. Зазначено, що створення судових цифрових платформ є новим фактором, що впливає на ознаки та форми організації судової діяльності. Впровадження судових цифрових платформ як організаційно-функціональних та технологічних феноменів зумовлює трансформацію традиційних моделей організації судової діяльності, веде до перетворення багатьох судових інститутів, таких як судова система, доступ до суду, підсудність та інші. З урахуванням змінних соціальних і технологічних чинників функціонування судів існує нагальна потреба у розробці цілісного ставлення до організації судової діяльності як інтегрального поняття, що включає інституційні та функціональні складові. З позиції інституційного підходу до аналізу організації судової діяльності на основі цифрової платформи у сучасних умовах потребує аргументації уявлення про судову систему, побудовану як доступну для фізичних осіб цифрову технологічну платформу. У рамках функціонального підходу до уявлення про організацію судової діяльності на основі цифрової платформи важливим є теоретична розробка таких понять як організація судової діяльності, судове адміністрування. Це дозволяють визначити види діяльності, які включаються до складу феномена, що аналізується, та їх відмінні риси. Актуальність набуває виявлення ознак інституційної моделі організації судової діяльності як платформної та багаторівневої, аналіз яких дозволить вибудовувати єдиний процес розвитку судів та судової діяльності на найближчу перспективу. Важливість розгляду судових цифрових платформ не як ізольована відповідь на сучасні проблеми, а в контексті структури судової системи зумовлює потребу в теоретичному обґрунтуванні її платформних характеристик як необхідних гарантій єдності судової системи при віддаленій реалізації зацікавленими особами організаційних та процесуальних прав, а також вимагає теоретичного дослідження природи судових цифрових платформ.

Ключові слова: правосуддя, функції, доступ до суду, адміністративне судочинство, адміністрування, автентифікація, імперативні та функціональні вимоги.

Kovaliv Myroslav, Sydor Markiiian. IMPLEMENTATION OF ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS BASED ON A DIGITAL PLATFORM

The article, using a complex system analysis of legal regulation of the use of information technologies, deals with the implementation of administrative proceedings based on a digital platform. The creation of judicial digital platforms is a new factor affecting the features and forms of the organization of judicial activity. The introduction of judicial digital platforms as organizational-functional and technological phenomena leads to the transformation of traditional models of the organization of judicial activity. It leads to the transformation of many judicial institutions, such as the judicial system, access to court, jurisdiction and others. Changing social and technological factors in

the functioning of courts raise an urgent need to develop a holistic approach to the organization of judicial activity as an integral concept that includes institutional and functional components. From an institutional approach to analyzing the organization of judicial activity based on a digital platform under modern conditions, the idea of a judicial system built as a digital technological platform accessible to individuals must be argued. Within the functional approach to organizing judicial activity based on a digital platform, the theoretical development of such concepts as the organization of judicial activity and judicial administration is essential. It makes it possible to determine the types of activities included in the phenomenon under analysis and their distinguishing features. Identifying the features of the institutional model of the organization of judicial activity as platform and multi-level, the study of which will allow building a unified process of development of courts and judicial activity for the near future, is gaining relevance. The importance of considering judicial digital platforms not as an isolated response to modern problems but in the context of the structure of the judicial system leads to the need for a theoretical justification of its platform characteristics as necessary guarantees of the unity of the judicial system in the remote implementation of organizational and procedural rights by interested persons. In addition, it requires a theoretical study of the nature of judicial digital platforms.

Key words: justice, functions, access to court, administrative proceedings, administration, authentication, imperative and functional requirements.

Вступ. Термін «цифрова платформа» відрізняється багатозначністю, переважно використовується у суміжних з юридичною наукою галузях. У широкому сенсі стосовно діяльності органів державної влади цифрова платформа сприймається як майданчик, де здійснюються дистанційні комунікації держави з фізичними і юридичними особами в електронному вигляді. У цьому розумінні цифрову платформу можна розглядати як спосіб реалізації функцій державної влади.

У економічній літературі цифрова платформа визначається як технологічна бізнес-модель; сукупність онлайн-цифрових механізмів; інформаційний продукт, що забезпечує взаємодію економічних агентів для здійснення операцій та мінімізацію витрат такої взаємодії.

Дослідниками країн Європейського Союзу цифрову платформу визначають як інформаційну систему з набором змодельованих правил і способів підтримки користувачів, що стимулює співпрацю різних груп користувачів для створення суспільної цінності та цінності для кожного учасника.

Серед науковців, які приділили увагу даному питанню, варто виокремити таких, як: О. Баранов, Ю. Батурін, О. Данильян, О. Дзьобань, Р. Калюжний, В. Колісник, В. Цимбальюк, В. Пилипчук, І. Шопіна, М. Швець та ін.

Науково-технічний прогрес удосконалює інформаційні технології відповідно потребує проведення теоретико-правових досліджень.

Метою статті є дослідження реалізації адміністративного судочинства на основі цифрової платформи.

Матеріали та методи. Методологічною основою є загальнонаукові методи пізнання: аналіз, синтез, історичний метод, моделювання, функціональний метод. Були застосовані приватно-наукові методи дослідження. Використовувалися спеціально-юридичні методи дослідження: формально-юридичний та порівняльно-правовий. Формально-юридичний метод дозволив визначити юридичні поняття, виявити їх ознаки та класифікувати. Порівняльно-правовий метод дозволив проаналізувати чинне законодавство у його систематичному викладі та тлумаченні з метою правотворчої та правозастосовної практики.

Результати. Директива ЄС (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС визначає цифрову платформу як систему засобів, що підтримують використання цифрових процесів, ресурсів та сервісів значною кількістю суб'єктів цифрової екосистеми та забезпечує можливість їхньої безшовної взаємодії. Існують і легальні визначення цифрових платформ – інформаційні системи, що використовуються як засіб цифрового інструменту при реалізації окремих видів правовідносин [1].

Цифрові платформи визначають розвиток правових і державних інститутів. Врахову-

ючи, що судова влада є проявом державної влади, обґрунтування феномену цифрових платформ та супроводжуючих їх ефектів набуває для судової влади важливого значення, оскільки в перспективі будуть одним із визначальних факторів у функціонуванні органів судової гілки влади.

Теоретичне уявлення про цифрові платформи стосовно судової діяльності не сформовано. Були зроблені окремі спроби теоретичного осмислення судових цифрових платформ та концепцій правового регулювання, проте дослідження не мають характеру системи.

Цифрові платформи відкривають перед системою правосуддя нові можливості, пов'язані з нівелюванням просторово-географічних факторів, підвищенням швидкості обробки судової інформації, що дозволяє задовольнити суспільний запит на здійснення учасниками судочинства практично всіх організаційних і процесуальних дій без фізичної присутності в будівлі суду.

Цифрова платформа є засобом, з допомогою якого забезпечується виконання владою її функцій. Судову цифрову платформу слід розглядати не як форму прояву судової влади в цифровому середовищі, а як спосіб реалізації функцій судової влади. У цьому полягає одна з основних характеристик, що визначає природу судової цифрової платформи.

Затребуваність технологій віддаленої присутності дозволяють уникнути фізичної присутності в приміщенні суду при проведенні судових розглядів, особливо чітко виявилася в період обмеженого режиму роботи судів в умовах коронавірусної інфекції [2].

Впроваджені в судову діяльність технології віддаленого доступу концептуально не пов'язані з юридичними та інформаційними потребами соціуму, які є в цифрову епоху. Як одну з потреб слід назвати створення єдиної взаємозалежної цифрової основи, що надає громадянам доступ до правосуддя.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система «Електронний суд» (далі – ЄСІТС «Електронний суд») має статичну, не масштабовану архітектуру, має фрагмен-

тарний характер, про що свідчить обмежена кількість функцій, спрямованих головним чином на автоматизацію окремих поточних внутрішніх організаційних процедур і надання доступу до інформації про діяльність суду [3].

Збільшення числа функцій ЄСІТС «Електронний суд», створення можливостей для взаємодії з іншими відомчими інформаційними системами, можливе лише у разі значної зміни її архітектури. Це призведе до надмірності та дублювання ресурсів та технологій, збільшення вартості розробки та обмеження кількості потенційних користувачів. Електронні комунікації громадян із судом не є функціонально значущими для ЄСІТС «Електронний суд».

Подальше збільшення кількості одиничних та «точкових» електронних сервісів ЄСІТС «Електронний суд», їхня диференціація не дозволять забезпечити можливість здійснення громадянами організаційних і процесуальних дій без фізичної присутності в будівлі суду.

Встановлені Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи вимоги щодо електронних документів, що направляються до суду відповідно до процесуального законодавства, вимоги до використання інформаційних технологій при створенні електронних документів, до виду та порядку використання заявниками електронного підпису, похідні від технічних можливостей ЄСІТС «Електронний суд» [4].

Технічні можливості не повинні мати нижчий рівень по відношенню до інших органів державної влади. У разі використання державних інформаційних систем існує нерівномірний підхід до забезпечення технічних можливостей доступу до суду в судах різних судових територій та компетенцій.

Імперативні вимоги до форми електронного звернення при зверненні до суду, а також відсутність у конкретної особи можливості подати документи з дотриманням такої форми, розглядаються громадянами як обмеження конституційних прав на доступ до правосуддя.

Відповідно до положень організаційної науки, будь-яка система шляхом диференціації елементів розвивається прогресивно до певної межі, коли частини цілого стають надто різними щодо організації. Цей постулат наголошує на необхідності комплексного та системного регламентування процесуальних і організаційних процедур для системного та комплексного віддаленого доступу до суду на єдиній технологічній основі.

У країнах ЄС визнається, що зв'язок громадян із судом за допомогою інформаційних технологій має забезпечити можливості: ініціювати судовий розгляд; робити подальші дії під час розгляду справи в електронному середовищі; отримувати інформацію про хід справи, про інформацію задля досягнення ефективності виконання судових рішень.

Віртуальний доступ до суду як елемент доступності правосуддя визнається одним із критеріїв оцінки ефективності діяльності судів. Категорії доступності правосуддя слід пов'язувати з наявністю технологічної основи, що гарантує віддалений доступ до суду, тобто виключає необхідність фізичної присутності в судах. Такою основою є цифрова платформа, яка об'єднує комплекс електронних сервісів та інформаційних систем. Порівняно з ЄСІТС «Електронний суд» судова цифрова платформа представляє принципово інший та значно масштабніший цифровий інструмент, який здатний вирішувати не тільки запрограмовану кількість завдань.

Комплекс електронних сервісів цифрової платформи забезпечує можливість подавати звернення до суду, а й знайомитися з матеріалами справи, дистанційно брати участь із застосуванням особистих засобів зв'язку в судових засіданнях, отримувати електронні повідомлення. У результаті забезпечується повноцінний та системний доступ до суду у цифровому вигляді.

Судова цифрова платформа є масштабним інструментом впливу на громадські та державні інститути, оскільки фактично здатна формувати нові види правовідносин.

Інституціоналізація цифрового доступу до суду, судова цифрова платформа трансфор-

мує сприйняття та інтерпретацію правосуддя. Ця обставина тягне розширення змісту прав фізичних та юридичних осіб на захист прав і законних інтересів у суді шляхом включення права на віддалену участь при розгляді судом справи, оскільки інше не дозволить забезпечити повний та системний доступ до судового захисту у цифровому середовищі.

Дистанційну участь у судовому розгляді з використанням цифрової платформи слід вважати тотожним традиційному способу участі за юридичними наслідками. Успішний досвід створення гарантій цифрового доступу до суду на основі платформного підходу демонструє Естонія. Електронний сервіс «Судовий кабінет» представляє єдиний електронний канал, що надає віддалений доступ до всіх судових сервісів. Серед них: отримання інформації про реєстрацію скарг та справ, їх рух у судах; отримання копій судових документів та аудіо- та відеозаписів судового засідання; дистанційна участь у судовому засіданні [5].

У судах країн ЄС використовуються інші цифрові платформи, які дозволяють провести судові завдання в режимі онлайн, від подання справи та вручення судових документів до обміну та вивчення доказів, онлайн-слухання та винесення рішення.

У Великій Британії однією з тенденцій розвитку судової організації визнається пріоритет проведення судових розглядів за допомогою аудіо-або відео зв'язку. Фактично пріоритетом визнано повний перехід на онлайн-системи вирішення спорів, оскільки виняток допускається лише у разі відсутності для цього можливості [5].

З метою обґрунтування природи судових цифрових платформ слід відзначити відмінності стосовно інших цифрових платформ, що функціонують. Подібна диференціація може бути проведена за різними ознаками. Необхідно враховувати, що можливості та характеристики будь-якої цифрової платформи мають тенденцію до постійного розширення.

Важливо виділити відмінність державних цифрових платформ від приватних цифрових платформ, що набули значного поширення.

Наприклад, до приватних цифрових платформ належать інвестиційні платформи, що використовуються для укладання договорів інвестування, доступ до яких надається операторами цієї платформи.

Основна ознака віднесення цифрової платформи до державної – це участь держави як власник цифрової платформи, наявність державного органу влади, відповідального за функціонування. У цьому сенсі судова цифрова платформа має публічно-правовий характер, оскільки вона є способом реалізації функцій судової влади в цифровому середовищі.

З цією обставиною, що співвідноситься з конституційними засадами незалежності та самостійності судової влади, пов'язана необхідність вирішення організаційних питань адміністрування судової цифрової платформи органами судової влади. Однак судова цифрова платформа має відмінність від державних цифрових платформ, але також має публічно-правовий характер. Призначення останніх полягає у обробці великого масиву даних, зокрема автоматизації процедур збору, перевірки і аналізу інформації.

Аналогічне призначення має цифрова платформа Державної податкової служби України: автоматизація процесу перевірки даних (використання технологій Big Data для відстеження сплати податку), інформаційний обмін даними платників податків, у тому числі інформацією про укладені кредитні договори [6].

Судова цифрова платформа націлена на забезпечення віддалених комунікацій фізичних та представників юридичних осіб із судом, створюючи гарантії повноцінного цифрового доступу до суду. Необхідність забезпечення віддалених комунікацій фізичних та представників юридичних осіб громадян та представників організацій із судом є одним із завдань Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» [7].

Будь-яка соціальна організація внаслідок зовнішніх взаємодій отримує переваги,

зумовлені сприйняттям можливостей сторонніх організованих систем. Однією із закономірностей роботи судів є зростаюче значення взаємозв'язку з-поміж них. Відображенням даної закономірності служить уявлення судової мережі, побудова якої визначається цифровою платформою, як технологічною основою.

Особливість функціонування цифрових платформ полягає в адаптивності та відкритості, що дозволяє використовувати між платформні рішення, включати до складу цифрової платформи додаткові технології та цифрові системи. Утворюється загальний механізм взаємодії – цифрова екосистема, у якій взаємодії учасників здійснюються у електронній формі.

За допомогою цифрової платформи об'єднуються та взаємодіють інформаційні системи різних органів публічної влади та приватних структур, що дозволяє здійснювати оперативний обмін даними, які містяться у базах даних. Це створює передумови для розвитку електронної міжвідомчої взаємодії «без паперового» судового діловодства.

Важливість державних цифрових платформ полягає в унікальній можливості рівного доступу всіх органів державної влади, включаючи суди, до передових, перспективних і дорогих у впровадженні цифрових інноваційних технологій. Ця обставина дозволить унеможливити «точкову», внутрішньовідомчу інформатизацію органів влади внаслідок впровадження окремих державних інформаційних систем, якою є ЄСІТС «Електронний суд».

Висновок. Судова цифрова платформа є способом реалізації функцій судової влади у цифровому середовищі. Уявлення про судову технологічну платформу включає організаційні, функціональні та технологічні аспекти.

Як організаційна структура судової системи цифрова платформа розглядається як просторова територія, що об'єднує суб'єктів судочинства при здійсненні онлайн правосуддя. Це розширює зміст права фізичних та юридичних осіб на судовий захист шляхом включення права на віддалену участь при розгляді судом справи.

У технологічному аспекті судова цифрова платформа є сукупність інформаційних технологій та електронних сервісів, що розуміється як цифрова інфраструк-

тура судової системи. У функціональному аспекті судова цифрова платформа – певний алгоритм взаємодії суду та учасників судочинства.

Список використаних джерел:

1. Директива ЄС (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text.
2. Про надання уніфікованих рекомендацій для судів усіх інстанцій та юрисдикцій щодо безпечної роботи в умовах карантину: Рішення Вищої ради правосуддя від 01.04.2021 р. № 763/0/15-21. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0763910-21#Text>.
3. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. № 1845/0/15-21. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.
4. Рішення Ради суддів України від 11.06.2021 р. № 18. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr018414-21#n2>.
5. Кобенко О. Майбутнє онлайн-судів в Україні: оцифрування наявних процесів чи цифрова трансформація правосуддя? *Юридична газета online*. 17.03.2023. № 1–2 (759–760).
6. Комітет цифрової трансформації інформує про сервіси на основі відкритих даних, які допомагають будувати прозору та демократичну країну. URL. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/236554.html.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27.04.2021 р. № 1416-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text>.

References:

1. Dyrektyva YeS (IeS) 2019/790 vid 17 kvitnia 2019 roku pro avtorske pravo i sumizhni prava na Yedynomu tsyfrovomu rynku ta pro vnesennia zmin do dyrektyv 96/9/IeS ta 2001/29/IeS [EU Directive (EU) 2019/790 of April 17, 2019 on copyright and related rights in the Single Digital Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EU]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text [in English].
2. Pro nadannia unifikovanykh rekomendatsii dlia sudiv usikh instantsii ta yurysdyktsii shchodo bezpechnoi roboty v umovakh karantynu: Rishennia Vyschoi rady pravosudivia vid 01.04.2021 r. № 763/0/15-21 [On providing unified recommendations for courts of all instances and jurisdictions regarding safe work in quarantine conditions: Decision of the High Council of Justice of April 1, 2021 No. 763/0/15-21]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0763910-21#Text> [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok funktsionuvannia okremykh pidsystem Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy: Rishennia Vyschoi rady pravosudivia vid 17.08.2021 r. № 1845/0/15-21 [On the approval of the Regulation on the procedure for the functioning of individual subsystems of the Unified Judicial Information and Telecommunication System: Decision of the High Council of Justice August 17, 2021 No. 1845/0/15-21. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> [in Ukrainian].
4. Rishennia Rady suddiv Ukrainy vid 11.06.2021 r. № 18 [Decision of the Council of Judges of Ukraine of June 11, 2021 No. 18]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr018414-21#n2> [in Ukrainian].
5. Kobenko, O. (2023). Maibutnie onlain-sudiv v Ukraini: otsyfrovuvannia naiavnykh protsesiv chy tsyfrova transformatsiia pravosudivia? [The future of online courts in Ukraine: digitization of existing processes or digital transformation of justice?]. *Yurydychna hazeta online (Online legal newspaper)*. No. 1–2 (759–760) [in Ukrainian].
6. Komitet tsyfrovoy transformatsii informuie pro servisy na osnovi vidkrytykh danykh, yaki dopomahaiut buduvaty prozoru ta demokratychnu krainu [The Digital Transformation Committee informs about services based on open data that help build a transparent and democratic country]. Retrieved from https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/236554.html [in Ukrainian].
7. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia poetapnoho vprovadzhennia Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy: Zakon Ukrainy vid 27.04.2021 r. № 1416-IX [On making changes to some legislative acts of Ukraine to ensure the phased implementation of the Unified Judicial Information and Telecommunication System: Law of Ukraine of April 27, 2021 No. 1416-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text> [in Ukrainian].